

Hybu Cig Cymru

Meat Promotion Wales

hybucig.cymru
meatpromotion.wales

Ffermio Gwartheg yng Nghymru

Rhestr Termau

Term	Esboniad
Buwch Fagu	Buwch Bîff Benywaidd
Tarw	Buwch Wrywaidd
Heffer	Buwch fenywaidd ifanc
Llo Beichiog	Buwch Feichiog
Anifeiliaid Cyfnewid	Gwartheg wedi'u bridio neu eu prynu i mewn i gymryd lle'r hen wartheg yn y gyr magu
Gyr	Grŵp o wartheg
Wedi'i ddiddefnu	Nid oes angen llaeth ar y lloi mwyach – bwyta tir pori
Gwartheg wedi'u pesgi	Gwartheg sy'n barod i'w gwerthu am gig

Hybu Cig Cymru

Meat Promotion Wales

hybucig.cymru
meatpromotion.wales

**Gadewch i ni edrych yn fanylach ar y
Diwydiant cig eidion yng Nghymru...**

Amaethyddiaeth yn y DU

- Mae ffermio da byw ar gyfer cynhyrchu cig wedi bod yn ddiwydiant sefydledig ers canrifoedd.
- Cyfrannwr sylweddol i economi'r DU - £8.5 biliwn.
- Mae amaethyddiaeth yn darparu 475,000 o swyddi'n uniongyrchol, a 30,000 ychwanegol drwy nwyddau a gwasanaethau.
- Dros 50,000 o bobl yn cael eu cyflogi'n uniongyrchol mewn amaethyddiaeth yng Nghymru
- Gall gwartheg bori bryniau serth a thir o ansawdd gwael fel rhostir sy'n anaddas ar gyfer tyfu unrhyw ffynonellau bwyd eraill.

MEAT INDUSTRY IN WALES

HAS PRIMARY PRODUCTION OF...

EMPLOYS

5,000

PRODUCES...

2,400 TONNES PIG MEAT

62,900 TONNES SHEEP MEAT

40,600 TONNES BEEF

£621M TURNOVER

Ffeithiau a Ffigurau

Mae gan Gymru
166,600 o
wartheg bêff

23 = maint
cyfartalog gyr cig
eidion yn unig

7,202 o ffermydd
yng Nghymru

Cynhyrchu
42,900 tonnell o
gig eidion

Mae 5% o gig eidion o Gymru yn cael ei fwyta yng Nghymru, mae tua 80% yn cael ei fwyta yng ngweddill y DU, ac mae 15% yn cael ei fwyta mewn marchnadoedd

allferio

Lles Anifeiliaid

Mae Cymru hefyd yn brolio...

- Safon uchel o ran lles anifeiliaid
- Rydym yn gofalu am ein hanifeiliaid sy'n arwain at gig blasus, maethlon ac o ansawdd uchel

Statws Cig Eidion + PGI Cymru

- Mae gan Gig Eidion Cymru Statws PGI.
- PGI = Dynodiad Daearyddol Gwarchoddedig
- Mae'n ffordd o gydnabod ardal ddaearyddol benodol sy'n cynhyrchu bwyd a diod o ansawdd uchel.
- Mae Cig Eidion Cymru PGI yn wahanol ac mae ganddo nodweddion arbennig sy'n unigryw i Gymru ac na ellir eu hatgynhyrchu yn unman arall.

Systemau Bridio Gwartheg

Gall ffermwyr benderfynu cadw gwartheg pur neu wartheg croesfrid, neu gymysgedd o'r ddau.

Mae'r penderfyniad hwn yn dibynnu ar y canlynol:

- math o dir sydd gan y ffermwr ac ansawdd y glaswellt;
- Lleoliad y fferm a'r tywydd
- Marchnad - p'un a yw'r ffermwr yn cynhyrchu gwartheg ar gyfer bridio neu ar gyfer cig neu'r ddau.

Gellir defnyddio croesfridio i gael y priodoleddau gorau o wahanol fridiau i wella perfformiad anifeiliaid fel ansawdd llaeth a chyfradd twf lloi.

Bridiau Brodorol o wartheg

Mae 33 o fridiau o wartheg sy'n gynhenid i'r DU, ac mae'r rhain yn cynnwys:

Du Cymreig

Henffordd

Galloway

Shorthorn Cig Eidion

Aberdeen Angus

Priodoleddau:

Mae bridiau brodorol wedi cael eu ffermio ers canrifoedd yn y DU. Maen nhw'n lloia caled a hawdd a gallant ddefnyddio pori o ansawdd gwael yn dda. Mae'r rhain yn tyfu'n arafach na bridiau cyfandirol.

Bridiau Gwartheg – Cyfandirol

Mae bridiau hefyd yn y DU sy'n tarddu o Ewrop, sy'n cael eu galw yn wartheg cyfandirol:

- Charolais
- Limousin
- Simmental
- Glas Gwlad Belg
- Blonde de Aquitaine

Priodoleddau

Mae bridiau cyfandirol yn anifeiliaid sy'n tyfu'n gyflym ac yn anifeiliaid â chyhyrau da sy'n cynhyrchu cymaint â phosibl o gig. Yn aml, defnyddir bridiau cyfandirol a bridiau brodorol gyda'i gilydd mewn systemau croesfridio.

Cylch Bywyd: Trosolwg

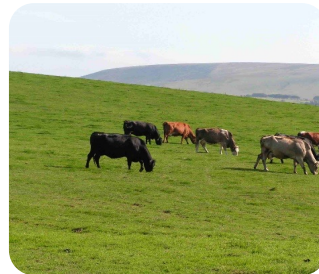
Mae gwartheg magu yn cael un llo y flwyddyn.

Rhaid iddynt fod yn iach ac mewn cyflwr corfforol da i gael llo bob blwyddyn.

Llaeth yw'r brif ffynhonnell faeth ar gyfer lloi ifanc.

Mae buwch yn mynd yn gyflo (beichiog) gan darw neu ffrwythloni artifisial (A)

Bydd y beichiogrwydd yn para am 9 mis

Mae'r fuwch yn paratoi ar gyfer beichiogrwydd drwy gydol yr amser hwn, a elwir yn 'gyfnod sych'

Cylch Bywyd: Trosolwg

Yn dibynnu ar y system ffermio ynghyd â'r brîd a'r porthiant sydd ar gael, bydd y gwartheg yn cael eu gwerthu ar gyfer cig eidion rhwng 12 a 22 mis oed.

Mae'r lloi bellach yn oedolion, wedi tyfu'n llawn ac yn barod i'w gwerthu

Cedwir rhai menywod i fridio neu eu gwerthu yn y farchnad mewn gwerthiannau bridio

Bydd eu mamau'n barod i fwrw llo eto'n fuan

Bridiau Nodweddiadol yng Nghymru

Du Cymreig

Yr unig frid brodorol o wartheg yng Nghymru, maen nhw yr un mor gartrefol mewn ucheldiroedd creigiog neu borfeydd gwastad toreithiog.

Limousin

Deilliodd y gwartheg coch euraid hyn yn Ne Orllewin Ffrainc mewn amodau hinsoddol llym a phridd gwenithfaen gwael. O ganlyniad i'w hamgylchedd, mae'r brîd yn adnabyddus am fod yn gadarn, yn iach ac yn

Charolais

Yn wreiddiol o Ffrainc, mae'r brîd hwn yn tueddu i fod â chyhyrau mawr. Roedd yn hysbys ei fod yn cynhyrchu anifeiliaid bîff a oedd â mwy o gig coch a llai o fraster. Mae'r gôt bron yn WYD PUR

Henffordd

Mae Henffordd yn tarddu o Swydd Henffordd gan eu gwneud yn frid brodorol. Yn gyffredinol, maen nhw'n ddof a gydag ansawdd cig eidion da.

Hybu Cig Cymru

Meat Promotion Wales

hybucig.cymru
meatpromotion.wales

Beth arall sydd i'w wybod am wartheg bîff ?

Oeddech chi'n gwybod?

- Mae dros 1 biliwn o wartheg yn y byd
- Mae gwartheg yn llysyddion felly dim ond planhigion maen nhw'n eu bwyta, maen nhw'n pori glaswellt yn bennaf. Bydd silwair a gwair yn cael ei roi yn y gaeaf pan fo ansawdd y glaswellt yn wael. Weithiau maen nhw hefyd yn cael eu bwydo â betys porthiant, cêl, meillion, gwellt a grawn.
- Mae ganddynt 4 stumog tra bod gennym ni 1
- Gelwir anifeiliaid â 4 stumog yn Anifeiliaid Cnoi Cil fel defaid, jiraffod, ceirw a gafrewigod
- Mae gwartheg yn ddall i liw coch/gwyrdd
- Mae'r fuwch gyfartalog yn gwneud dros 40,000 o symudiadau genol mewn diwrnod

Hybu Cig Cymru

Meat Promotion Wales

hybucig.cymru
meatpromotion.wales

I gloi...

Hybu Cig Cymru

Meat Promotion Wales

Ffermio gwartheg yng Nghymru

hybucig.cymru
meatpromotion.wales

- Mae caniatáu i wartheg bori porfeydd Cymru yn chwarae rhan allweddol wrth gynnal cynefin sy'n llawn rhywogaethau
- Mae gan wartheg y gallu i droi planhigion yn fwyd iach a maethlon
- Cynhyrchir bwyd yng Nghymru a'r DU i rai o'r safonau iechyd a lles uchaf yn y byd.